

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları
Dergisi
The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/ Issue 22 (Eylül/ September 2025), s. 229-243
Geliş Tarihi-Received: 20.08.2025
Kabul Tarihi-Accepted: 25.09.2025
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.5281/zenodo.17144836

Çevreci Çocuk Kitaplarının Resim-Metin İlişkisi ve Yapısal Özellikler Bağlamında İncelenmesi

An Analysis of Environmental Children's Books in the Context of Picture-Text Relationship and Structural Features

Ahmet Kemal GÜNDÜZ **
Cihan Şule KÜLÜK***

Öz

Bu araştırma, Çevreci Çocuk Eğitimi Yayınları tarafından yayımlanan ve Kızılcahamam Belediyesi tarafından basılıp dağıtılan, çocuklara yönelik içerisinde beş adet çocuk kitabı içeren Çevreci Çocuk Eğitimi Seti - Sıfır Atık Projesi Eğitim Seti'ndeki çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı nitelikleri kapsamında analiz edilmesini içermektedir. Çevreci Çocuk Eğitimi Yayınları'nın kitapları araştırma için belirlenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada Karaköse'nin geliştirdiği "Çocuk Kitapları İç ve Dış Yapı Özellikleri Değerlendirme Formu" ile "Resim-Metin İlişkisi Değerlendirme Formu" kullanılmıştır. İki Görsel Sanatlar Eğitimi, ikisi Türkçe Eğitimi alanında olmak üzere toplam dört uzman tarafından değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda elde edilen veriler, incelenen kitapların çevre temalı eğitici mesajlar sunmasının yanı sıra, çocuk edebiyatı nitelikleri açısından bazı eksiklikler barındırdığı tespit edilmiştir. Dış yapı özelliklerinde, kitapların genel olarak dayanıksız cilt, düşük kâğıt kalitesi ve çocukların ilgisini çekmekten uzak kapak tasarımlarına sahip olduğu görülmüştür. İç yapı açısından, metinlerde olay örgüsü ve karakter gelişiminde yer yer tutarsızlıklar bulunduğu belirlenmiştir. En dikkat çekici eksiklik ise resim-metin ilişkisi inceleme alanında ortaya çıkmıştır; görsellerin büyük oranda metni desteklemekten uzak olduğu, anlamsal bütünlüğü desteklemekte eksik ve estetik açıdan çocuk kitaplarında renk kullanımı, karakter tasarımı, görsellerin sayfa içerisine yerleştirilmesi, dikkat çekicilik açısından zayıf olduğu ve zaman mekân anlatımı, karakter duygu ve ifadelerinin yansıtılmasının geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmış.

Anahtar Kelimeler: Çevre eğitimi, çocuk edebiyatı, resimli çocuk kitapları, iç ve dış yapı, resim-metin ilişkisi.

Abstract

This study involves the analysis of children's books within the *Environmental Children's Education Set - Zero Waste Project Educational Set*, which contains five children's books published by Environmental Children's Education Publications and printed and distributed by the Kızılcahamam Municipality, in terms of their children's literature qualities. The books

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, e-posta: ahmet.kemal.tc@gmail.com, ORCID: 0009-0001-7024-3839.

*** Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, e-posta: csule82@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-8088-746X.

of Environmental Children's Education Publications were selected for the study. The study employed the document analysis method, which is a qualitative research approach. For the research, Karaköse's "Evaluation Form for Internal and External Features of Children's Books" and "Picture-Text Relationship Evaluation Form" were used. A total of four experts evaluated the books: two from the field of Visual Arts Education and two from Turkish Education. The findings of the study indicate that, while the examined books deliver educational messages with an environmental theme, they also exhibit certain deficiencies in terms of children's literature qualities. Regarding external features, the books generally had fragile bindings, low-quality paper, and cover designs that were not engaging for children. In terms of internal structure, inconsistencies were observed in plot development and character progression. The most notable deficiencies emerged in the analysis of the picture-text relationship; the illustrations largely failed to support the text, lacked semantic coherence, and were weak in terms of aesthetic aspects such as color usage, character design, placement of visuals on the page, and overall visual appeal. Additionally, improvements are needed in conveying time and space, as well as in representing characters' emotions and expressions.

Keywords: Environmental education, children's literature, picture books, internal and external structure, picture-text relationship.

Giriş

Çocuk kitapları, çocukların gelişim sürecinde önemli bir yer tutmakta, onların dil, düşünme ve estetik becerilerini destekleyen güçlü araçlar olarak öne çıkmaktadır. Nitelikli çocuk kitapları, yalnızca eğlendirici değil, aynı zamanda eğitici bir işlevlerde üstlenmektedir. Şirin'e (1994) göre, bu tür kitaplar çocuğun kendisini daha iyi tanımasına, gerektiğinde davranışlarını değiştirmesine ve kişilik gelişimini desteklemesine katkı sağlar. Ayrıca çocuğa yaşamın farklı yönlerini keşfetme, farklı insan karakterlerini tanıma ve farklı toplumlar hakkında bilgi edinme fırsatı da sunmaktadır.

Bu noktada, dil gelişimiyle ilişkili katkılara daha yakından bakıldığında Gönen'in (1986, s. 85-89) özellikle resimli çocuk kitaplarının, çocuğun kavram ve sözcük dağarcığını geliştirdiğini, dil bilgisi, anlama, dinleme ve anlatım becerilerini artırdığını vurguladığı görülmektedir. Bu kitaplar, aynı zamanda çocuklarda dilin zenginliğine dair bir farkındalık yaratarak, kitap ve okuma eylemine karşı ilgi uyandırmaktadır. Ayrıca çocukta dilin zenginliğine yönelik bir farkındalık yaratır, kitap ile okuma eylemine karşı ilgi ve zevk uyandırabileceği ifade edilmektedir. Bu yönüyle resimli kitaplar, yalnızca dil gelişimi değil, aynı zamanda bilişsel gelişim üzerinde de önemli etkilere sahiptir. Bu bağlamda Yörükoğlu'nun (2011) vurguladığı gibi, görme duyusuna hitap eden iletişim araçları olarak resimli kitaplar, çocuğun görsel öğrenmesini desteklerken çevreye karşı merak uyandırır. Hayal gücünün gelişimini teşvik eden görseller, çocuğun somut düşünceden soyut düşünceye geçişini kolaylaştırır. Soyut kavramların görsel öğelerle desteklenerek sunulması, öğrenmenin kalıcılığını artırabilmektedir.

Görsellerin çocukların öğrenme süreçlerine olan katkısı farklı açılardan da ele alınmaktadır. Bu çerçevede görsellerin dinamik yapısına dikkat çeken Çer (2019), canlı renkler ve sevimli ayrıntılarla donatılmış resimli kitapların, çocuğun çevresindeki nesne ve varlıkları tanımasını kolaylaştırdığı yönünde görüşler ortaya koymaktadır. Görsel öğelerin, henüz kavramsal düşünme becerileri tam gelişmemiş olan çocuklar için önemli bir öğrenme aracı olduğunu vurgulamaktadır. Aynı şekilde Sever (2013), çocuk edebiyatının çocuğun okuma kültürü kazanmasındaki rolüne dikkat çekerken, bu tür kitapların çocuğa işitme, düşünme, hayal etme ve duygusal deneyimler yaşama olanağı sunduğunu belirtmektedir. Renklerin, çizgilerin ve sözcüklerin anlamla buluştuğu bu kitaplar, çocuğu sanatçının duyarlılığıyla buluşturarak estetik gelişimine de katkı sağladığını ifade etmektedir. Lukens, Smith ve Coffel'a (2021, s. 71) göre ise resimli çocuk kitapları metin ve görsel bütünlüğü ile dikkat çeker. Kitabın kapağından başlık sayfasına kadar tüm tasarım öğeleri, anlam oluşumunu desteklediğini belirtmektedir. Görseller,

metni güçlendirirken anlatımı daha etkili kılar; olay örgüsü, karakterler ve temalar ise görsellerle desteklenen metin yapısıyla şekillendiği ifade edilmektedir.

Bu görüşleri destekler nitelikte olarak çocuk edebiyatı alanındaki uluslararası çalışmalar da resimli kitapların çocuğun gelişimi açısından çok yönlü faydalar sunduğunu göstermektedir. Örneğin, resimli çocuk kitaplarında görsellerin yalnızca metni açıklayıcı değil, aynı zamanda çocuğun dünyayı algılayış biçimini şekillendiren estetik bir işlev taşıdığını belirtmektedir. Bu görseller çocuğun görsel okuryazarlığını geliştirirken, anlatıya duygusal ve kültürel bir derinlik kazandırmaktadır (Nodelman, 1988, s. 3-4).

Tüm bu görüşler dikkate alındığında, çocukların erken yaşlarda nitelikli çocuk edebiyatı ürünleriyle buluşturulması, onların bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimleri açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca “çevre eğitimi”, Millî Eğitim Bakanlığı öğretim programlarında özellikle hayat bilgisi, sosyal bilgiler, Türkçe ve görsel sanatlar derslerinde çevre bilincine yönelik kazanımlar çerçevesinde önemle vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, çevre eğitimi merkeze alan Çevreci Çocuk Eğitimi Yayınları tarafından yayımlanmış, belediyeler başta olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşlar aracılığıyla basılarak geniş ölçekte dağıtımı sağlanan ve milyonlarca çocuğa ulaştırılan kitapların araştırma kapsamında ele alınması, çalışmanın hem kuramsal hem de uygulamalı açıdan gerekçesini oluşturmaktadır. Bu çalışma, çevre temalı çocuk kitaplarının çocuk kitap resimleri ölçütleri çerçevesinde değerlendirilmesini sağlayarak, ilgili alan yazına katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, Çevreci Çocuk Eğitimi Yayınları tarafından hazırlanan eserlerin iç ve dış yapı özellikleri ile resim-metin ilişkilerinin incelenmesi, söz konusu kitapların gelişimsel ve eğitsel değerini ortaya koymak ve gelecekte üretilcek eserlere yol gösterici olabilecek bilimsel veriler sunmak açısından dikkate değerdir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim düzeyindeki çocuklara yönelik hazırlanmış çocuk kitaplarını çocuk edebiyatı ölçütleri doğrultusunda incelemektir. Bu doğrultuda, söz konusu kitapların “dış yapı özellikleri”, “iç yapı özellikleri” ve “resim-metin ilişkisi” bağlamında değerlendirilmesidir. Araştırma, çocuk edebiyatı ürünlerinin niteliklerini belirlemeye ve bu alanda daha bilinçli yayın üretimine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Bu temel amaç doğrultusunda, aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1. Çevreci Çocuk Eğitimi Yayınları tarafından yayımlanan ilköğretim düzeyindeki öğrencilere yönelik çocuk kitaplarının dış yapı özellikleri nasıldır?
2. Çevreci Çocuk Eğitimi Yayınları tarafından yayımlanan ilköğretim düzeyindeki öğrencilere yönelik çocuk kitaplarının iç yapı özellikleri nasıldır?
3. Çevreci Çocuk Eğitimi Yayınları tarafından yayımlanan ilköğretim düzeyindeki öğrencilere için hazırlanan çocuk kitaplarında metin ve resim arasındaki ilişkisi nasıldır?

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden, doküman incelemesi desenine göre tasarlanmıştır. Doküman analizi, mevcut belgelerin sistematik bir şekilde incelenmesiyle gerçekleştirilen nitel bir veri toplama yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 187). Bu yöntemle, çocuk kitaplarının içerik ve görsel özellikleri Karaköse’nin geliştirdiği “Çocuk Kitapları İç ve Dış Yapı Özellikleri Değerlendirme Formu” ile “Resim-Metin İlişkisi Değerlendirme Formu” kullanılarak incelenmiştir. Dış yapı özellikleri” (kitap kapağı sağlamlığı, ciltlemesi, kağıt kalitesi, sayfa boşlukları, yazı puntosu, cümle ve satır uzunlukları vb.) ve “iç yapı özellikleri” (kitap senaryosu, kitabın konusu, yaşanan

olayların tutarlılığı, olumsuz örnek teşkil edecek durumlar, evrensel değerler, kitap adı ve konu uyumu vb.) ile “resim-metin ilişkisi” (resimler canlılığı, ilgi çekiciliği, netliği, devingenliği, resim ve metin oranı, çocukların gelişim dönemine uygunluğu, resim başlık uyumu, zaman ve mekan ilişkisi, ana fikir ve ana duygu ilişkisi, metni tahmin etme vb.) değerlendirilmiştir.

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini, ilköğretim düzeyindeki çocuklara yönelik olarak hazırlanmış resimli hikâye kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi, Çevreci Çocuk Eğitimi Yayınları tarafından yayımlanan, Kızılcahamam Belediyesi tarafından basılıp dağıtılan ve bu set içerisinde amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen beş adet çocuk kitabından oluşan “Çevreci Çocuk Eğitimi Seti – Sıfır Atık Projesi Eğitim Seti” oluşturmaktadır. Söz konusu kitaplar şunlardır: “Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği”, “Küresel Isınma ve İklim Değişikliği”, “Ekosistem”, “Çevre Bilinci”, “Geri Dönüşüm”.

Veri Toplama Süreci

Araştırmada veri toplama süreci, Çevreci Çocuk Eğitimi Yayınları tarafından yayımlanan, Kızılcahamam Belediyesi tarafından basılarak dağıtılan ve bu set içerisinde seçilen ilköğretim düzeyine hitap eden beş adet resimli çocuk kitabının belirlenmesiyle başlatılmıştır. Bu süreçte, kitapların değerlendirilmesi için Karaköse tarafından 2021 yılında, yüksek lisans tezi kapsamında geliştirdiği, iki ölçme aracının kullanılması için gerekli izinler alınmıştır.

İlk form olan “Çocuk Kitapları İç ve Dış Yapı Özellikleri Değerlendirme Formu”, kitapların fiziksel (kapak tasarımı, kâğıt kalitesi, ciltleme, yazı puntosu vb.) ve dilsel/anlatımsal niteliklerini değerlendirmeye yöneliktir ve toplam 46 maddeden oluşmaktadır. Her madde “Uygun”, “Kısmen” ve “Uygun Değil” seçenekleriyle değerlendirilmektedir.

İkinci form olan “Resim-Metin İlişkisi Değerlendirme Formu”, çocuk kitaplarında yer alan görsellerin metinle olan uyumunu, görsel estetik değerini, canlılık düzeyini ve çocuklar üzerindeki dikkat çekiciliğini ölçmeyi hedeflemektedir. Form, toplam 26 maddeden oluşmakta olup her madde “Uygun”, “Kısmen” ve “Uygun Değil” seçenekleriyle değerlendirilmektedir.

Veri toplama sürecine, alanında uzman dört kişi (görsel sanatlar eğitimi alanında iki ve Türkçe eğitimi alanında iki uzman) katılmıştır. Uzmanlara değerlendirme formları gönderilmeden önce etik kurul onayı alınmıştır. Ardından, her kitap ve değerlendirme formları uzmanlara iletilmiş ve formları doldurmaları istenmiştir. Google Forms platformu üzerinden oluşturulan formlar çevrim içi ortamda uzmanlara ulaştırılmış, ardından veriler dijital olarak toplanmıştır. Elde edilen yanıtlar Microsoft Excel’e aktarılmış ve analiz süreci için düzenlenmiştir. Sonuçta, her bir kitap için dört uzman tarafından doldurulan iki ayrı değerlendirme formuna dayalı veri seti oluşturulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Literatür doğrultusunda, çocuk kitaplarının niteliğini değerlendirmeye yönelik ulusal ve uluslararası çalışmalar, makaleler, tezler ve kitaplar incelenmiş; çocuk edebiyatı alanındaki bilimsel araştırmalar gözden geçirilmiştir.

Kitapların sistematik biçimde değerlendirilmesi amacıyla, “Çocuk Kitapları İç ve Dış Yapı Özellikleri Değerlendirme Formu” ile “Resim-Metin İlişkisi Değerlendirme

Formu" kullanılmıştır. Bu formlar, Google Forms üzerinde hazırlanarak dört uzmana sunulmuş ve veriler bu uzmanların görüşleri doğrultusunda yapılandırılmıştır. Böylece, sistematik ve güvenilir veri elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Uzmanlar tarafından doldurulan formlardan elde edilen yanıtlar öncelikle Google Forms platformundan Microsoft Excel formatına aktarılmış ve analiz için uygun hâle getirilmiştir. Her bir kitap ve formda yer alan maddelere verilen "Uygun", "Kısmen" ve "Uygun Değil" yanıtlarının yüzdelik oranları hesaplanmıştır. Bu sayede, her maddenin hangi düzeyde değerlendirildiği tespit edilmiş; kitapların güçlü yönleri ile geliştirilmeye açık alanları ortaya konulmuştur.

Çözümleme aşamasında her kitap kodlanarak ayrı tablolar hâlinde sunulmuştur. "Resim-Metin İlişkisi Değerlendirme Formu" ve "İç ve Dış Yapı Özellikleri Değerlendirme Formu" ile elde edilen veriler, her kitap için bağımsız biçimde değerlendirilmiştir. Elde edilen yüzde değerleri temel alınarak kitapların genel durumu analiz edilmiş, bu kapsamlı analizler sonucunda elde edilen bulgular, literatür ışığında yorumlanarak ortaya konulmuştur.

Bulgular

1. Çocuk Kitapları Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemine yönelik olarak, "Çevreci Çocuk Eğitimi Yayınları tarafından yayımlanan ilköğretim düzeyindeki çocuk kitaplarının dış yapı özellikleri nasıldır?" sorusu kapsamında elde edilen veriler, "Çocuk Kitapları İç Yapı ve Dış Yapı Özellikleri Değerlendirme Formu" aracılığıyla analiz edilmiştir.

İnceleme kapsamında çocuk kitapları, çocuk edebiyatına özgü dış yapı unsurları açısından değerlendirilmiş ve bu değerlendirme sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur. K1: Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği, K2: Küresel Isınma ve İklim Değişikliği, K3: Ekosistem, K4: Çevre Bilinci ve K5: Geri Dönüşüm kitaplarına ilişkin yüzdelik dağılımlar aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 1. Çocuk Kitapları Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Yüzdelik Dağılımları

Kitabın Kodu	Yüzde	Uygun	Kısmen	Uygun Değil
K1	%	32,5	40,0	27,5
K2	%	7,5	42,5	50,0
K3	%	0,0	45,0	55,0
K4	%	2,5	57,5	40,0
K5	%	0,0	55,0	45,0

K1: Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Kitabına İlişkin Bulgular

K1 kodlu "Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği" kitabı, çocuk edebiyatı dış yapı özelliklerini taşıma açısından %32,5 oranında "Uygun", %40,0 oranında "Kısmen" ve %27,5 oranında "Uygun Değil" şeklinde değerlendirilmiştir. Kitap kapağında kullanılan renklerin bir kısmı dikkat çekici olmakla birlikte, çocuklara hitap eden özgünlükten uzak tasarım unsurları öne çıkmaktadır. Ciltleme işlemi dayanıksız kalitede yapılmış olup uzun ömürlülüğü destekleyici bir nitelik taşımamaktadır. Sayfa düzenlemesinde kenar boşlukları ve satır aralıkları belirli ölçüde yaş grubuna uygun olsa da yazı puntosunun bazı bölümlerde okunabilirliği zorlaştırdığı gözlemlenmiştir. Kâğıt kalitesinin düşük düzeyde olduğu, yazı ile zemin arasında yeterli kontrastın sağlanamadığı durumların bulunduğu da tespit edilmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, kitap dış yapı özellikleri açısından geliştirilmesi gereken yönler barındırmaktadır. Özellikle kapak tasarımının özgünlükten uzak olması ve yazı puntosunun okunabilirliği olumsuz etkilemesi, dikkat çeken önemli sorunlardandır. Nitelikli bir çocuk kitabında kapak, “çocuğun kitaba yönelmesi, onu incelemesi ve okuması için bir davetiye” görevi görmelidir (Şimşek, 2011, s. 90). Ayrıca yazı tipi ve puntosu, çocuğun gelişim düzeyine uygun biçimde seçilmelidir; çünkü yanlış punto seçimi gözü yorar ve okuma sürecini güçleştirir (Şimşek, 2011, s. 92).

K2: Küresel Isınma ve İklim Değişikliği Kitabına İlişkin Bulgular

K2 kodlu “Küresel Isınma ve İklim Değişikliği” kitabı, %7,5 oranında “Uygun”, %42,5 oranında “Kısmen” ve %50,0 oranında “Uygun Değil” olarak değerlendirilmiştir. Kitabın kapağı yalın bir biçimde tasarlanmış olup renk kullanımı açısından sınırlıdır; bu nedenle hedef yaş grubunun ilgisini çekme potansiyeli düşüktür. Ciltleme işleminin dayanıksız olduğu tespit edilmiştir. Kâğıt türü ve kalitesi düşük, yazı puntosu ile sayfa düzenlemeleri çocuk okuyucular için yeterince uygun değildir. Ayrıca, yazı ile arka plan rengi arasında yeterli kontrast sağlanamadığı için metinler kolaylıkla ayırt edilememektedir.

Bu kitap, dış yapı özellikleri açısından kısmen uygundur. Kapağın yalın ve ilgi çekmekten uzak olması, dayanıksız ciltleme ve düşük kâğıt kalitesi, kitabın temel işlevlerini yerine getirmesini engellemektedir. Oysa Şimşek’in (2011, s. 90) belirttiği gibi, çocuk kitapları, çocukları okumaya isteklendirecek bir tasarım anlayışını yansıtmalı ve çocuk, kendisine verilen önemi kitabın dış yapı özelliklerindeki özenden anlayabilmelidir. Yazı ve zemin arasındaki kontrast eksikliği de metnin okunmasını zorlaştıran önemli bir tasarım hatasıdır (Şimşek, 2011, s. 88).

K3: Ekosistem Kitabına İlişkin Bulgular

K3 kodlu “Ekosistem” kitabı, dış yapı özellikleri bakımından, “Uygun” seçeneği uzmanlar tarafından işaretlenmemiş, %45,0 “Kısmen” ve %55,0 “Uygun Değil” olarak değerlendirilmiştir. Kitap kapağında kullanılan görseller oldukça yalın bir biçimde tasarlanmış olup dikkat çekicilikten uzaktır. Ciltleme işlemi zayıf yapılmış, kitap yapısal olarak kolayca yıpranabilir durumdadır. Kâğıt kalitesinin düşük olduğu, sayfa tasarımı ve yazı fontlarının ise çocukların yaş grubuna uygun olmadığı tespit edilmiştir. Sayfa düzenlemesinde kenar boşluklarının darlığı ve satır aralıklarının yetersizliği, okunabilirliği olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, yazı ile fon rengi arasında yeterli zıtlık sağlanamaması görsel okuma sürecini zorlaştırmıştır.

Kitap, dış yapı açısından uygun değildir ve geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Zayıf ciltleme, düşük kâğıt kalitesi ve yaş grubuna uygun olmayan sayfa tasarımı, kitabın hem çekiciliğini hem de işlevselliğini ortadan kaldırmaktadır. Şimşek’e (2011, s. 90-91) göre çocuk kitaplarının boyutları ve cildi, çocuğun kitabı rahatça taşıyabilmesini ve uzun süre kullanabilmesini sağlayacak şekilde dayanıklı ve işlevsel olmalıdır.

K4: Çevre Bilinci Kitabına İlişkin Bulgular

K4 kodlu “Çevre Bilinci” kitabı, %2,5 “Uygun”, %57,5 “Kısmen” ve %40,0 “Uygun Değil” olarak değerlendirilmiştir. Kapak tasarımında çevresel temalara uygun simgeler yer alsa da genel görsel düzenleme, çocukların ilgisini çekme düzeyinde yeterli bulunmamıştır. Ciltleme kalitesi zayıf seviyede olup koruyuculuğu sınırlıdır. Kâğıt türü dayanıksız ve baskı kalitesi temel düzeyde değerlendirilmiş; yazı puntosu büyük oranda okunabilir olsa da satır aralıkları ve kenar boşlukları homojen değildir. Yazı rengi ile

zemin arasındaki kontrastın bazı sayfalarda yeterli seviyede olmaması, okuma sürecini olumsuz etkilemiştir.

Bu kitap, dış yapı açısından kısmen uygunluk sergilemekte olup, bazı yapısal geliştirmelere ihtiyaç duymaktadır. Özellikle yazı puntosu, satır aralıkları ve kenar boşluklarındaki tutarsızlıklar, okuma akıcılığını bozan unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Sayfa tasarımı, “metin ve resimlerin sayfa üzerine konumlandırılırken sayfanın alt-üst, sol-sağ kenar ve satırlar arası boşlukları, kitabın kolay okunabilir” olmasını sağlayacak şekilde düzenlenmelidir (Şimşek, 2011, s. 91).

K5: Geri Dönüşüm Kitabına İlişkin Bulgular

K5 kodlu “Geri Dönüşüm” kitabı, dış yapı açısından “Uygun” seçeneği uzmanlar tarafından işaretlenmemiş, %55,0 “Kısmen” ve %45,0 “Uygun Değil” olarak değerlendirilmiştir. Kitap kapağı genel olarak yalın tasarlanmış, renk seçimi ve görsel kullanımı yetersiz bulunmuştur. Ciltleme işlemi zayıf olup kitap kısa süreli kullanımda deformasyon gösterebilecek niteliktedir. Sayfa yapısı ince kâğıttan oluşmakta, yazı puntosu ve kenar boşlukları bazı sayfalarda standartlara uygunluk göstermemektedir. Yazı zemin kontrastı ise yer yer yetersiz kalmaktadır. Bu durum, çocukların kitabı okuma sürecinde görsel anlamda zorluk yaşamalarına neden olabilmektedir. Kitap, dış yapı özellikleri açısından kısmen uygun bulunmuştur.

2. Çocuk Kitapları İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemine yönelik olarak, “Çevreci Çocuk Eğitimi Yayınları tarafından yayımlanan ilköğretim düzeyindeki çocuk kitaplarının iç yapı özellikleri nasıldır?” sorusu kapsamında elde edilen veriler, “Çocuk Kitapları İç Yapı ve Dış Yapı Özellikleri Değerlendirme Formu” aracılığıyla analiz edilmiştir.

İnceleme kapsamında çocuk kitapları, çocuk edebiyatına özgü iç yapı unsurları açısından değerlendirilmiş ve bu değerlendirme sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur. K1: Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği, K2: Küresel Isınma ve İklim Değişikliği, K3: Ekosistem, K4: Çevre Bilinci ve K5: Geri Dönüşüm kitaplarına ilişkin yüzdelik dağılımlar aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 2. Çocuk Kitapları İç Yapı Özelliklerine İlişkin Yüzdelik Dağılımları

Kitabın Kodu	Yüzde	Uygun	Kısmen	Uygun Değil
K1	%	64,19	21,62	14,19
K2	%	69,59	16,89	13,52
K3	%	51,35	32,43	16,22
K4	%	56,08	29,05	14,87
K5	%	50,00	31,08	18,92

K1: Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Kitabına İlişkin Bulgular

K1 kodlu “Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği” kitabı, çocuk edebiyatına özgü iç yapı özellikleri bakımından %64,19 oranında “Uygun”, %21,62 oranında “Kısmen” ve %14,19 oranında “Uygun Değil” olarak değerlendirilmiştir. Bu oranlar, kitabın iç yapı unsurlarının belirli açılardan yeterli olduğunu ancak genel anlamda kısmi bir yeterlilik sergilediğini göstermektedir.

Kitabın konusu, çevresel farkındalık oluşturmak amacıyla yapılandırılmış ve olaylar mantıklı bir sıra içinde sunulmuştur. Karakterler genel olarak yaş grubuna uygun davranışlar sergilemektedir. Çocuk kitaplarındaki karakterler, “çocukların yeni yaşantılar kazanmalarına olanak sağlayan en temel öğelerden biridir” ve onların davranışları,

çocukları “kahraman gibi duymaya, düşünmeye ve hareket etmeye istekli kılar” (Şimşek, 2011, s. 101). Bununla birlikte, bazı bölümlerde karakter gelişimi ve olaylar arasındaki bağ zayıf kalmakta; anlatımda yer yer tutarlılık sorunları gözlenmektedir. Dil sade ve anlaşılır olmakla birlikte, soyut kavramların açıklanması bazı yerlerde yetersizdir. Yazım ve noktalama kurallarına dikkat edilmeye çalışılmış; ancak bazı teknik eksiklikler tespit edilmiştir.

Genel değerlendirme itibarıyla, kitap iç yapı açısından uygun bulunmuş; ancak bazı unsurların geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

K2: Küresel Isınma ve İklim Değişikliği Kitabına İlişkin Bulgular

K2 kodlu “Küresel Isınma ve İklim Değişikliği” kitabı, iç yapı bakımından %69,59 “Uygun”, %16,89 “Kısmen” ve %13,52 “Uygun Değil” olarak değerlendirilmiştir. Kitap, çevre sorunları bağlamında güçlü bir temaya sahiptir ve konu bütünlüğü korunarak aktarılmıştır. Ana karakterin doğaya duyarlı tutumu, çocuklara çevre bilinci kazandırmayı hedefleyen niteliktedir. Metin, sade ve anlaşılır bir dille yazılmış, anlatımda çocukların gelişim düzeyine uygun ifadeler tercih edilmiştir. Hikâyede kahramanların davranışları olumlu örnekler sunmakta ve yaş grubuna hitap etmektedir. Ancak bazı bölümlerde olaylar arasında geçişlerin yeterince net olmaması dikkat çekmiştir. Bununla birlikte, yazım ve noktalama kurallarına uyulmuş; metinde yabancı kelime kullanımının sınırlı tutulduğu görülmüştür. Kitap, genel hatlarıyla iç yapı özellikleri açısından uygundur.

K3: Ekosistem Kitabına İlişkin Bulgular

K3 kodlu “Ekosistem” kitabı, iç yapı özellikleri açısından %51,35 “Uygun”, %32,43 “Kısmen” ve %16,22 “Uygun Değil” olarak değerlendirilmiştir. Kitapta verilen mesajlar doğaya duyarlılığı desteklemektedir; ancak olayların kurgusal bütünlüğü zaman zaman zayıf kalmakta, bazı karakterlerin davranışları ile temalar arasında bağlantı kurulmasında güçlük yaşanmaktadır. Özellikle soyut kalan ifadeler ve karakter betimlemelerindeki sınırlılık, metnin etkisini azaltmaktadır. İyi bir çocuk kitabında konu, “okuyucu için kabul edilebilir, inanılır olmalıdır” ve olay örgüsü, okuma eyleminin kesintiye uğramasını engellemelidir (Şimşek, 2011, s. 95).

Dil, genel olarak anlaşılır olsa da bazı ifadeler yaş grubu için soyut kalmıştır. Az kullanılan sözcüklerin bağlam içinde yeterince açıklanmadığı bölümler bulunmaktadır. Karakterlerin fiziksel ve kişilik özellikleri sınırlı düzeyde betimlenmiştir. Bununla birlikte, kitabın amacı doğrultusunda verilen bilgilerin çocuklara yeni kavramlar kazandırma açısından katkı sağladığı söylenebilir. İç yapı özellikleri bakımından geliştirilmesi gereken yönler bulunmaktadır.

K4: Çevre Bilinci Kitabına İlişkin Bulgular

K4 kodlu “Çevre Bilinci” kitabı, iç yapı nitelikleri açısından %56,08 “Uygun”, %29,05 “Kısmen” ve %14,87 “Uygun Değil” olarak değerlendirilmiştir. Kitapta çevreye karşı duyarlılığı teşvik eden temalar başarıyla işlenmiş, olaylar belirli bir mantık ile aktarılmıştır. Çünkü çocuk kitaplarında, çevre bilinci gibi toplumsal değerler açık, tutarlı ve yaşantıya aktarılabilir bir bütünlükle sunulmalıdır (Sever, 2007, s. 49).

Karakterler çocuklara olumlu davranış modeli olacak şekilde yapılandırılmıştır. Anlatım dili sade ve anlaşılır olmakla birlikte bazı kavramlar yaş grubu açısından daha somut şekilde verilmiştir. Çocuk kitaplarında kullanılan dilin yalın, yaşa uygun ve anlam kurmayı kolaylaştırıcı nitelikte olması gerektiği vurgulanmaktadır (Sever, 2007, s. 45).

Kitap genel itibarıyla iç yapı açısından orta düzeyde bir uygunluk göstermektedir. Kahramanların kişilik özellikleri açık bir şekilde tanıtılmıştır. Hikâyede zaman ve mekân tasviri yeterli düzeyde yapılmıştır. Deyim ve atasözlerinin kullanımı gözlemlenememiştir. Yazım kurallarına çoğunlukla uyulmuş; ancak yer yer noktalama hataları dikkat çekmektedir. Karaköse ve Kodan'ın (2021, s. 107) da belirttiği gibi; tüm kitap ve yayınlarda olduğu gibi, çocuk kitaplarında da yazım ve imla kurallarına titizlikle uyulmalıdır. Özellikle çocuk edebiyatı eserleri, yüksek düzeyde bir denetim sürecinden geçirilmelidir. Çocuklar yazım ve imla kurallarını öğrenme aşamasındayken, nitelikli ve kurallara uygun kitaplarla karşılaşmaları, konunun doğru anlaşılmasına katkı sağlayacak ve kavram yanlışları ile yanlış öğrenmelerin önlenmesine yardımcı olacaktır.

K5: Geri Dönüşüm Kitabına İlişkin Bulgular

K5 kodlu "Geri Dönüşüm" kitabı, iç yapı bakımından %50,00 "Uygun", %31,08 "Kısmen" ve %18,92 "Uygun Değil" olarak değerlendirilmiştir. Kitabın genel mesajı geri dönüşüm ve atık yönetimi üzerine kurulmuştur; ancak bu mesaj, yer yer yeterince açık biçimde verilememektedir. Oysa çocuk edebiyatı ürünleri, vermek istedikleri mesajı örtük değil, açık ve anlaşılır biçimde sunmalıdır (Sever, 2007, s. 74). Hem yapısal özellikleri hem de temel eğitim ilkeleri açısından çocuğa uygun şekilde hazırlanan kitaplar, çocukların okuma alışkanlığı geliştirmelerinde ve zamanla okuma kültürü edinmelerinde en önemli araçlardır (Canlı & Aslan, 2018, s. 830).

Karakterlerin gelişimi ve olayların akışı kimi bölümlerde yüzeysel kalmakta, okuyucunun metinle kuracağı bağ zayıflamaktadır. Bazı karakter davranışları yeterince gerçekçi sunulmamıştır. Karakter gelişimi, olayların inandırıcılığını artıran ve çocukların içsel dünyasında iz bırakan bir özelliktir (Sever, 2007, s. 57).

Dil kullanımı zaman zaman karmaşıklaşmakta, özellikle az bilinen sözcüklerin açıklamaları yetersiz kalmaktadır. Yazım kurallarına kısmen dikkat edilmiştir; deyim ve atasözü kullanımına yer verilmemiştir. Yine de çocuklara temel çevre bilinci kazandırma açısından olumlu örnekler sunulmaktadır. Kitap, iç yapı özellikleri açısından gözden geçirilerek geliştirilmeye açık yönler taşımaktadır.

3. Çocuk Kitapları Resim-Metin İlişkisi Üzerine Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemine yönelik olarak, "Çevreci Çocuk Eğitimi Yayınları tarafından yayımlanan ilköğretim düzeyindeki çocuk kitaplarında resim-metin ilişkisi nasıldır?" sorusu kapsamında elde edilen veriler, "Çocuk Kitapları Resim-Metin İlişki Formu" aracılığıyla analiz edilmiştir.

İnceleme kapsamında çocuk kitapları, çocuk edebiyatına özgü resim-metin ilişkisi unsurları açısından değerlendirilmiş ve bu değerlendirme sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur. K1: Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği, K2: Küresel Isınma ve İklim Değişikliği, K3: Ekosistem, K4: Çevre Bilinci ve K5: Geri Dönüşüm kitaplarına ilişkin yüzdelik dağılımlar aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 3. Çocuk Kitapları Resim- Metin İlişkisi Üzerine Yüzdelik Dağılımları

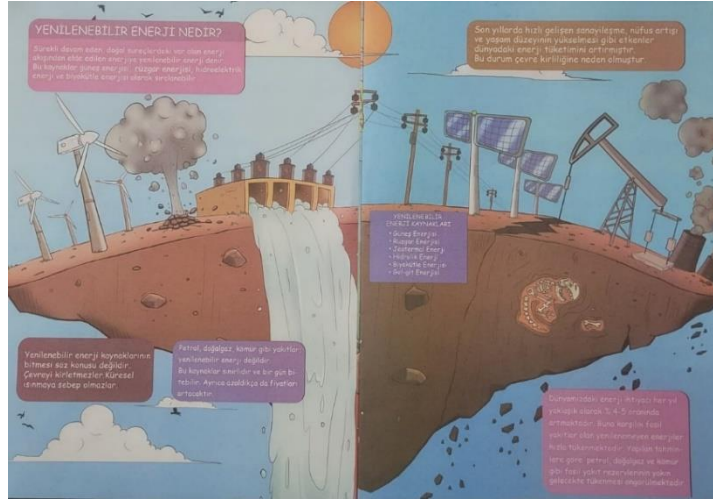
Kitabın Kodu	Yüzde	Uygun	Kısmen	Uygun Değil
K1	%	54,6	30,6	14,8
K2	%	50,0	26,9	23,1
K3	%	38,0	36,1	25,9
K4	%	28,7	44,4	26,9
K5	%	39,8	28,7	31,5

K1: Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Kitabına İlişkin Bulgular

K1 kodlu “Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği” kitabı, resim-metin ilişkisi açısından %54,6 “Uygun”, %30,6 “Kısmen” ve %14,8 “Uygun Değil” olarak değerlendirilmiştir. Kitaptaki görseller genel olarak metinle anlam bakımından uyumlu olmakla birlikte, bazı sayfalarda açıklayıcılık düzeyi zayıf kalmıştır. Bazı bölümlerde de metnin anlatımını destekleyen görseller bulunmaktayken, yer yer kitap içeriğinde metin ve resim orantısı bozulmuştur. K1 kitabı yaş düzeyine uygundur; resimde ve metinde yaşanan olay ilişkisi de çocuğun gelişim özellikleriyle örtüşmektedir. Ancak K1 kitabında aşağıda yer verilen resim 1’de de görüldüğü gibi, görsellerde canlılık sağlanamamış, zaman ve mekân unsurları yeterince yansıtılamamış, kahramanların ve karakterlerin duyguları yeterince aktarılmamıştır. Ayrıca resimlerin sayfa içerisindeki konumu, metnin okunabilirliğini zorlaştırmaktadır. Figürler çocukların ilgisini çekebilecek düzeyde olsa da renkler aynı ilgi çekiciliği sağlayamamaktadır. Bazı resimlerin detay düzeyi yetersiz olup, metindeki olayları tam olarak yansıtmamaktadır.

Bu durum, çocuk kitaplarında resimlerin sadece metni betimlemekle kalmayıp, çocukların anlam geliştirme süreçlerine aktif katkı sağlaması gerektiği görüşünü doğrulamaktadır. Ayrıca, resimlerin metinle olan uyumunun ve akıcı konumlandırılmasının, çocukların okuma deneyimini destekleyen önemli bir unsur olduğu vurgulanmıştır (Nodelman, 1988, s. 15). Bununla birlikte, resimlerin detay eksiklikleri ve duygusal bütünlükteki boşlukların, anlatımın etkisini azaltabileceği belirtilmiştir (Sipe, 2008, s. 74).

Bu bağlamda, resimler metnin anlamını desteklemekle birlikte okuma akışını kesmeyen bir düzende konumlandırılmıştır. Görsellerin konu ve başlıklarla olan bütünlüğü yer yer güçlü olsa da bazı bölümlerde ana duyguların yansıtılmasında eksiklikler gözlemlenmiştir. Kitap, genel itibarıyla resim-metin ilişkisi bakımından orta düzeyde uygunluk göstermektedir. K1 kitabına ait resim-metin ilişkisi özelliklerini yansıtan görsel aşağıda verilmiştir.

Resim 1. Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Kitabına İlişkin Görsel Örneği (Çevreci Çocuk Eğitim Yayınları. (t.y.). s. 2-3)

K2: Küresel Isınma ve İklim Değişikliği Kitabına İlişkin Bulgular

K2 kodlu “Küresel Isınma ve İklim Değişikliği” kitabı, resim-metin uyumu açısından %50,0 “Uygun”, %26,9 “Kısmen” ve %23,1 “Uygun Değil” olarak değerlendirilmiştir. Bu oranlar, kitabın resim-metin uyumu bakımından kısıtlı bir yeterlilik sergilediğini göstermektedir. Görseller, bazı sahnelerde metni doğrudan

desteklemekle birlikte, olay örgüsünün anlatımıyla tam olarak örtüşmemektedir. Renk ve kompozisyon açısından bazı resimler etkileyici olsa da görsel bütünlük her sayfada sağlanamamıştır. Metindeki ana fikir ve karakterlerin duyguları her zaman görsellere yansıtılamamış; mekân ve zaman kavramları bazı çizimlerde net biçimde sunulamamıştır. Resimler ile metinler arasındaki açıklayıcı ve tamamlayıcı etkileşim sınırlıdır. K2 kitabı yaş grubuna uygun olarak tasarlanmış olup, çocukların dikkatini çekebilecek renkli ve figüratif öğeler barındırmaktadır. Ancak K2 kitabında aşağıda yer verilen resim 2’de de görüldüğü gibi, sayfa içi görsel yerleşimi metnin akıcı okunmasını engellemekte, resimlerin detay seviyesi olayların ve karakterlerin özelliklerini yeterince aktarmamaktadır. Ayrıca karakterlerin duygu ifadeleri ve olayların zaman-mekân ilişkisi bazı sahnelerde eksik veya belirsiz kalmaktadır.

Çocuk kitaplarında resim-metin ilişkisinin, çocukların karmaşık kavramları anlamasını ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesini sağlayan en önemli unsurlardan biri olduğu düşünüldüğünde, bu eksiklikler kitabın potansiyelini zayıflatmaktadır (Çetin, 2021, s. 534). Bu nedenle, kitabın çocuklara hitap etme gücünü artırmak amacıyla görsel dilinin daha güçlü bir şekilde kurgulanması gerekmektedir. K2 kitabına ait resim-metin ilişkisi özelliklerini yansıtan görsel aşağıda verilmiştir.

Resim 2. Küresel Isınma ve İklim Değişikliği Kitabına İlişkin Görsel Örneği (Çevreci Çocuk Eğitim Yayınları. (t.y.). s. 6-7)

K3: Ekosistem Kitabına İlişkin Bulgular

K3 kodlu “Ekosistem” kitabı, resim-metin ilişkisi yönünden %38,0 “Uygun”, %36,1 “Kısmen” ve %25,9 “Uygun Değil” olarak değerlendirilmiştir. Görsellerin önemli bir bölümü metindeki içerikleri yansıtmakta yetersiz kalmıştır. Bazı resimler betimlemeleri doğrudan desteklemek yerine yalnızca süsleyici işlev görmüştür. Renkler çoğunlukla pastel ve soluk tonlarda tercih edilmiştir, bu da çocukların dikkatini çekme açısından sınırlı bir etki yaratmıştır. Görseller, anlatılan olayın gelişimini takip etmeyi zorlaştırmakta; zaman-mekân bütünlüğü sınırlı ölçüde sağlanmaktadır. Karakterlerin yüz ifadeleri ve duygusal durumları yeterince belirgin şekilde aktarılmamış, bu da metnin anlamını kavrama sürecini zorlaştırmıştır. Kitap, resim-metin ilişkisi açısından uygun değildir.

K3 kitabı, hareketli, devingen ve çocukların ilgisini çekebilecek figüratif öğeler içermektedir; ancak K3 kitabında aşağıda yer verilen resim 3’te de görüldüğü gibi, sayfa içi görsel yerleşimi, metnin okunabilirliğini zaman zaman zorlaştırmakta, resimlerin detay seviyesi olayların ve karakterlerin özelliklerini tam olarak aktarmamaktadır. Ayrıca karakterlerin duygu ifadeleri ve mekân-zaman ilişkisi bazı sahnelerde eksik veya belirsiz kalmaktadır. Bunun yanı sıra, görseller estetik açıdan çocuğun sanatsal zevkini

geliştirecek nitelikte ve görsel-artistik değer açısından sınırlı bir yapı sergilemektedir. K3 kitabına ait resim-metin ilişkisi özelliklerini yansıtan görsel aşağıda verilmiştir.

Resim 3. Ekosistem Kitabına İlişkin Görsel Örneği (Çevreci Çocuk Eğitim Yayınları. (t.y.) s. 12-13)

K4: Çevre Bilinci Kitabına İlişkin Bulgular

K4 kodlu “Çevre Bilinci” kitabı, resim-metin ilişkisi açısından %28,7 “Uygun”, %44,4 “Kısmen” ve %26,9 “Uygun Değil” olarak değerlendirilmiştir. Bu bulgular, K4 kitabının resim-metin ilişkisi bağlamında geliştirilmeye açık olduğunu göstermektedir. Kitaptaki resimlerin önemli bir kısmının metindeki olaylarla doğrudan bağlantı kurmadığı; bazı görsellerin ise anlatımı desteklemekten uzak olduğu görülmektedir. Görsel kompozisyonların devingen olup, çocukların dikkatini çekmekte zayıf olduğu görülmektedir. Kompozisyonlar ve temayla tutarsız görseller, kitabın görsel dilini zayıflatmakta ve okuma deneyimini sınırlamaktadır. K4 kitabında aşağıda yer verilen resim 4’te de görüldüğü gibi, resimlerin sayfa içindeki konumu ve detay seviyesi metnin anlatımını yeterince tamamlamamakta, karakterlerin duygu ifadeleri ve olayların zaman-mekân ilişkisi eksik kalmaktadır.

Resimli kitaplar, “sözcükler, resimler ve bunların birleşiminden” oluşan en az üç öyküyü barındırır ve bu unsurların etkileşimi, parçaların toplamından daha büyük bir anlam sunar (Lukens, Smith & Coffel, 2021, s. 49). Öte yandan, metnin başlıklarıyla veya ana temalarıyla görseller arasında tutarlılık sağlanamamıştır. Karakterlerin duygu durumları ve olayların geçmekte olduğu çevresel unsurlar resimlerde yeterince belirgin değildir. Bu nedenle, görsellerin metne açıklık kazandırma işlevi zayıf kalmaktadır. K4 kitabına ait resim-metin ilişkisi özelliklerini yansıtan görsel aşağıda verilmiştir.

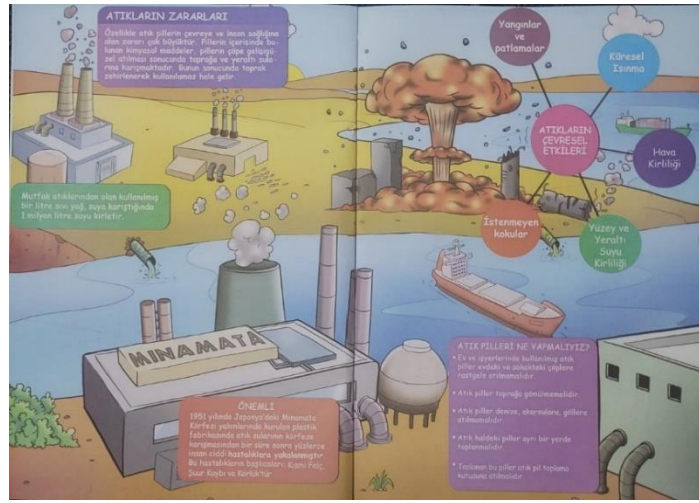

Resim 4. Çevre Bilinci Kitabına İlişkin Görsel Örneği (Çevreci Çocuk Eğitim Yayınları. (t.y.). s. 12-13)

K5: Geri Dönüşüm Kitabına İlişkin Bulgular

K5 kodlu “Geri Dönüşüm” kitabı, resim-metin ilişkisi bakımından %39,8 “Uygun”, %28,7 “Kısmen” ve %31,5 “Uygun Değil” olarak değerlendirilmiştir. Uygun olmayan oran oldukça dikkat çekici düzeydedir. K5 kitabındaki görseller, metindeki olay örgüsünü yansıtmaya açısından yeterince açıklayıcı değildir. Bazı resimler içerikle ilişkisiz bir şekilde konumlandırılmış; metnin ana fikirlerini tamamlayıcı nitelikte olmayıp, yalnızca dekoratif bir işlev taşımaktadır. Renk kullanımı bazı sahnelerde dikkat çekici olsa da görsellerin genel çizim dili sade ve sınırlı kalmaktadır. Zaman ve mekân aktarımı görseller aracılığıyla yeterince sağlanamamaktadır. Bu bağlamda, K5 kitabı resim-metin bütünlüğü açısından yetersizdir ve görsel anlatım yönünden geliştirmeye açıktır. K5 kitabında, aşağıda yer verilen resim 5’te de görüldüğü gibi, sayfa içi yerleşim ve çizim detayları metnin anlatımını desteklememekte, karakterlerin duygusal durumları ve olayların mekân-zaman ilişkisi yeterince aktarılmamaktadır. K5 kitabına ait resim-metin ilişkisi özelliklerini yansıtan görsel aşağıda verilmiştir.

Resim 5. Geri Dönüşüm Kitabına İlişkin Görsel Örneği (Çevreci Çocuk Eğitim Yayınları. (t.y.). s. 12-13)

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, Çevreci Çocuk Eğitimi Yayınları tarafından yayımlanan ve ilköğretim düzeyine hitap eden beş çocuk kitabı; dış yapı, iç yapı ve resim-metin ilişkisi açısından değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, kitapların genel anlamda çevre temalı eğitici materyaller sunduğunu ancak bazı yönlerden geliştirilmesi gereken içerik ve tasarım unsurları barındırdığını göstermektedir.

Dış yapı özelliklerine ilişkin bulgular incelendiğinde, kitapların dayanıklılık, kapak tasarımı ve sayfa düzeni gibi unsurlar bakımından kısmen yeterli denilebilecek düzeyde olduğu görülmüştür. Ancak kitapların uygunluk oranlarının düşük olması, fiziksel tasarım açısından ciddi iyileştirmelere ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Özellikle kâğıt kalitesi, yazı puntosu ve görsel çekicilik açısından bazı kitaplarda çocuklara kısmen uygun olduğu değerlendirilmiştir.

İç yapı özellikleri açısından yapılan değerlendirmeler, kitapların çoğunun çocukların bilişsel ve ahlaki gelişimini destekleyici nitelikte içerik sunduğunu ortaya koymuştur. K1 kodlu “Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği” ve K2 kodlu “Küresel Isınma ve İklim Değişikliği” kitaplarında %60’ın üzerindeki uygunluk oranları dikkat çekerken, K5 kodlu “Geri Dönüşüm” kitabında içeriğin %50 oranla, bu beş kitap arasında en düşük uygun bulunma yüzdesi, içerik bütünlüğü, karakterlerin işlenişi ve anlatım dili

açısından eksikliklerin bulunduğu işaret etmektedir. Metinlerde kullanılan dilin sade olması ve olumsuz davranış modellerinden kaçınılması olumlu bulunmakla birlikte, bazı kitaplarda karakter gelişimi ve olay örgüsünün daha yapılandırılmış hâle getirilmesi gerekmektedir.

Resim-metin ilişkisine yönelik bulgular, incelenen kitapların görseller açısından en çok geliştirilmesi gereken alan olduğunu ortaya koymaktadır. K1 kodlu “Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği” kitabı dışında, diğer kitaplarda uygunluk oranlarının %40-50 aralığında kalması, metni destekleyen görsellerin kısmen işlevsel olduğunu göstermektedir. Özellikle K3 kodlu “Ekosistem”, K4 kodlu “Çevre Bilinci” ve K5 kodlu “Geri Dönüşüm” kitaplarında görsellerin metinle örtüşmemesi, olayların duygusal boyutlarının yeterince yansıtılamaması ve zaman-mekân ilişkilerinin resimlerle tam olarak kurulamayışı, çocukların metni anlamlandırma sürecini zorlaştırabilir. Bu durum, çocukların hem metni takip etme hem de görsel unsurları yorumlama becerilerini sınırlandırarak öğrenme deneyimini olumsuz etkileyebilir. Bu açıdan, kitapların görselleri tasarlanırken metindeki olayları ve karakterlerin duygusal durumlarını doğrudan yansıtacak şekilde planlanması, zaman ve mekân unsurlarının daha net biçimde gösterilmesi ve sayfa içi yerleşimin, metnin akıcılığını destekleyecek biçimde düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca, görsellerin yalnızca dekoratif olmaktan çıkarılarak metni açıklayıcı ve tamamlayıcı bir işlev üstlenmesi, renk ve kompozisyonun hem dikkat çekici hem de çocukların estetik zevklerini geliştirecek şekilde tasarlanması, resim-metin bütünlüğünü güçlendirecek ve çocukların öğrenme sürecine katkı sağlayacaktır. İncelenen kitap setinde tespit edilen temel eksiklikler dikkate alındığında, kitapların fiziksel özellikleri (kapak tasarımı, kâğıt kalitesi ve ciltleme) sağlam bir yapıda, çocukların ilgisini çekecek sanatsal bir yaklaşımla hazırlanmalıdır. Ayrıca metinlerin kurgusal bütünlüğü güçlendirilmeli, karakterler daha derinlemesine işlenmeli ve soyut kavramlar, çocuğun dünyasına uygun somut örneklerle desteklenmelidir.

Bu araştırmada değerlendirilen kitapların gerek içerik gerekse görsel boyut açısından; renk kullanımı, kompozisyon, yerleşim düzeni ve metinle bütünleşme düzeylerinde yetersizlikler taşıdığı belirlenmiştir. Bu durum, gelecekteki çalışmalar için daha kapsamlı ve disiplinler arası bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Özellikle bazı görsellerin yalnızca dekoratif amaç taşıması, olay örgüsünü yeterince desteklememesi, zaman ve mekân aktarımında zayıf kalması ile karakterlerin duygularını yansıtamaması, resim-metin bütünlüğünü olumsuz etkilemektedir. Bu tür eksiklikler, çocukların okuma sürecinde metni anlamlandırma, karakterlerle özdeşim kurma ve olayların bağlamını kavrama becerilerini sınırlandırabilmektedir. Dolayısıyla, ileride hazırlanacak eserlerde çocuk edebiyatı uzmanlarının, yazarların ve illüstratörlerin sürece aktif biçimde dâhil edilmesi; kitapların hem edebî içerik hem de görsel estetik yönünden daha nitelikli ve işlevsel bir yapıya ulaşmasına katkı sağlayacaktır.

Araştırma kapsamında incelenen Çevreci Çocuk Eğitim Yayınları’na ait kitapların künyelerinde çeşitli eksiklikler bulunmaktadır. Basım yılı, editör, illüstratör adı, yazar adı, basım yeri ve basım tarihi gibi temel bilgilere yer verilmemiştir. Bu tür eksikliklerin, ileride yapılacak basımlarda giderilmesi, yayınların niteliksel açıdan daha güçlü ve akademik olarak daha güvenilir olmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı müfredatlarıyla uyumlu, çevre bilincini destekleyici içerikler sunan çocuk kitaplarının hazırlanmasında, Milli Eğitim Bakanlığı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yetkililerinin iş birliğinin de katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, çocuk kitaplarının geliştirilmesi sürecinde pedagoji uzmanlarının görüşlerinden yararlanılması, farklı yaş gruplarına uygun içeriklerin hazırlanmasına yardımcı olacaktır. Böylelikle çocuk edebiyatı ürünleri hem eğitici hem de estetik açıdan doyurucu bir yapıya

kavuşacak ve uzun vadede çocukların çevreye duyarlı, bilinçli ve yaratıcı bireyler olarak gelişimlerine katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Canlı, S. & Aslan, C. (2018). Çetin Öner'in "Gülibik" adlı çocuk romanının yapısal ve eğitsel ilkeler açısından incelenmesi. *Elementary Education Online*, 17(2), 812-833.
- Çer, E. (2019). *Çocuk edebiyatı: 0-6 yaş çocuk kitaplarında çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik*. İstanbul: Eğiten Kitap Yayınları.
- Çetin, H. (2021). Resimli çocuk kitaplarında resim-metin ilişkileri ve bazı sınıflandırmaların değerlendirilmesi: Bir meta-sentez çalışması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 533-545.
- Çevreci Çocuk Eğitim Yayınları. (t.y.). *Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği, Küresel Isınma ve İklim Değişikliği, Ekosistem, Çevre Bilinci, Geri Dönüşüm*. Kızılcahamam Belediyesi. <https://www.cevrecicocuk.net/> [Erişim tarihi: 15.07.2025].
- Gönen, M. (1986). *Okulöncesi çocuk kitaplarının özellikleri*. 4. YA-PA Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri (s. 85-89). İstanbul: Yapa Yayınları.
- Karaköse, M. V. (2021). *İlkokul öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Bayburt: Bayburt Üniversitesi.
- Karaköse, M. V., & Kodan, H. (2021). İlkokul öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının incelenmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 9(2), 96-109.
- Lukens, R. J. - vd. (2021). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. C. Pamay (Çev.). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Nodelman, P. (1988). *Words about pictures: The narrative art of children's picture books*. Atina: University of Georgia Press.
- Sever, S. (2007). *Çocuk edebiyatı ve öğretimi*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İstanbul: Tudem Yayıncılık.
- Şimşek, T. (2011). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (1994). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Sipe, L. R. (2008). *Storytime: Young children's literary understanding in the classroom*. New York: Teachers College Press.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (2011). *Çocuk ruh sağlığı* (31. baskı.). İstanbul: Özgür Yayınları.